

*Головка Аліна Олександрівна,
здобувачка ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 1
Національна академія внутрішніх справ
Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРОБЛЕМАТИКА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В НАУКОВОМУ ДОРОБКУ В.В. КОПЕЙЧИКОВА

Основою існування демократичної держави вважається співвідношення громадянського суспільства та правової держави, за допомогою якої юридичними засобами забезпечується верховенство права, реальне здійснення, гарантування, охорона, захист і поновлення порушених прав людини і громадянина, взаємна відповідальність держави і особи, контроль і нагляд за створенням і застосуванням юридичних законів [1, с. 87–88].

Основну проблематику громадянського суспільства було висвітлено в науковому доробку видатного вченого-правознавця Володимира Володимировича Копейчикова, який народився 17 листопада 1923 р., а помер 9 червня 2002 р., прожив 78 років складного, опаленого війною та водночас динамічного і плідного життя [2, с. 104].

Загальне поняття полягає в тому, що громадянське суспільство – це спільність вільних, незалежних, рівноправних людей, кожному з яких держава забезпечує юридичні можливості бути власником, користуватися економічною свободою та надійним соціальним захистом, іншими правами та свободами, брати активну участь у політичному житті та в інших сферах життєдіяльності людини і громадянина [1, с. 80]. На переконання академіка В.В. Копейчикова, громадянське суспільство – це сфера самовияву вільних індивідів та об'єднань громадян, які добровільно об'єдналися і захищені від незаконного втручання органів державної влади в їх діяльність» [3, с. 27]. Розширення меж самостійності суб'єктів підприємницької та інших видів діяльності – членів громадянського суспільства, збільшення їх чисельності, виникнення недержавних нотаріальних і правоохоронних об'єднань, здійснення правової взаємодії громадян за принципом «дозволено все, що прямо не заборонено законом», зростання злочинності та багато інших факторів зумовило зміни суспільних потреб в юристах, причому це стосується державних і не державних організацій [4, с. 3]. Своє бачення він передавав так, що громадянське суспільство існує окремо від держави, але є складовою правової держави та доповнює її, виконуючи свої функції, які полягають у контролі за перевищенням своїх повноважень державними органами. Проте на відміну від останнього, державні органи не можуть втручатися в діяльність громадянського суспільства без нагальної потреби, яка передбачається

порушенням законів України. В.В. Копейчиков розглядав громадянське суспільство як самостійну соціальну систему, яка складається з різних соціальних інститутів та організацій, що діють на основі громадянської ініціативи та самоврядування.

Ознаки громадянського суспільства, які виокремлював правознавець:

– самостійність – громадянське суспільство є самостійним і відокремленим від держави і не підпорядковується їй;

– громадська ініціатива – основа діяльності громадянського суспільства ґрунтується на громадській ініціативі та самоврядуванні;

– права й свободи людини та громадянина – громадянське суспільство забезпечує реалізацію прав і свобод людини та громадянина;

– добровільність.

Науковець вважав основними функціями громадянського суспільства такі:

– забезпечення участі громадян у політичному житті, тобто змога вільних індивідів впливати на політичну ситуацію в державі та перебіг політичних подій;

– захист прав і свобод людини та громадянина;

– громадський контроль за діяльністю держави, право громадян на спостереження за належним виконанням функцій державними органами, відповідно до їх повноважень;

– розвиток громадянської культури, полягає в підвищенні рівня знань і розуміння права, а також у формуванні в суспільстві правової свідомості та правомірної поведінки.

Досліджуючи громадянське суспільство, яке формувалося в період становлення незалежності України, В.В. Копейчиков виокремив чого не вистачає громадянському суспільству нової держави. Його непокоїло скрутне становище, в якому опинилася Україна, він розумів, що для розвитку міцної держави необхідно досягнути стійкого громадянського суспільства. Саме тому професор виокремлює основні проблеми громадянського суспільства в Україні:

1. Нерозвиненість громадянської свідомості та культури. Зазначається, що в Україні існує низький рівень громадянської активності та участі громадян у суспільному житті. Це пов'язано з історичними факторами, такими як тоталітарний режим, недостатня розвиненість інститутів громадянського суспільства. Тоталітарний режим, який існував в Україні в радянський період мав негативний вплив на розвиток громадянської свідомості та культури, цей режим виховував у громадян пасивну роль у суспільному житті.

2. Недосконалість законодавства та інституцій громадянського суспільства. Вчений критикує чинне законодавство, яке не забезпечило належного захисту прав і свобод громадян та не створює сприятливих умов для діяльності громадських організацій.

3. Вплив корупції та олігархії на громадянське суспільство. Проблема полягає в тому, що корупція та олігархія є серйозною загрозою для розвитку громадянського суспільства, адже вони перешкоджають реалізації прав і

свобод громадян та ускладнюють діяльність громадських організацій.

Окрім основних проблем В.В. Копейчиков також виділяє низку інших проблем, які стримують розвиток громадянського суспільства. Однією з таких проблем є нерівномірний розвиток громадянського суспільства в різних регіонах України. Нестача фінансування діяльності громадських організацій, а також недостатня взаємодія між громадськими організаціями та органами державної влади. На основі аналізу цих проблем В.В. Копейчиков пропонує шляхи їх вирішення: 1) проведення освітньої та просвітницької роботи з метою підвищення громадянської свідомості та культури населення; 2) реформування законодавства та створення сприятливих умов для діяльності громадських організацій; 3) боротьба з корупцією та олігархією.

Отже, підсумовуючи проблематику громадянського суспільства можна зазначити, що розвиток громадянського суспільства є важливим завданням для України тому, що воно є основою демократичної держави та його розвиток є необхідним для забезпечення прав і свобод людини та громадянина, а також для ефективного управління державою.

Список використаних джерел

1. Правознавство : підруч. / А. І. Берлач та ін. / За ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 752 с.

2. Кривицький Ю. В. Життєвий шлях і творчий доробок академіка В.В. Копейчикова в цифрах. *IX наукові читання, присвячені пам'яті академіка В.В. Копейчикова* : зб. матеріалів (м. Київ, 20 лист. 2019 р.) / Редкол. : А. М. Завальний, Ю. В. Кривицький та ін. Київ : НАВС, 2019. С. 104–106.

3. Копейчиков В. В. Про теоретичні засади конституційного ладу (згідно з проектом Конституції України, який винесено на всенародне обговорення). *Вісник Академії правових наук України*. 1993. № 1. С. 26–34.

4. Гусарєв С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (основи юридичної діяльності: теоретичні, практичні та деонтологічні аспекти) : наук.-метод. та навч. посіб. / Ред. : В. В. Копейчиков. 2-ге вид. Київ : ВІРА-Р ; Дакор, 2000. 505 с.

